

مجتمع آموزش عالی فقه

مدرسه فقه و اصول

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته اصول و فقه اسلامی

عنوان:

احکام آرایش بانوان با رویکرد مصادیق جدید

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین مهدی اوجی «دام عزه»

طلبه

محمد بشیر ناصری

کد کامپیوتری: ۱۲۵۲۷۱۷

۱۳۹۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مسئولیت مطالب مندرج در این پایان‌نامه بر عهده نویسنده می‌باشد. هر گونه استفاده از این تحقیق یا ذکر منبع بلا اشکال و نشر آن در داخل کشور منوط به اخذ مجوز از جامعه المصطفی « صلی الله علیه و آله » العالمية می‌باشد.

تقدیر و تشکر

من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق

بعد از حمد و ستایش بی پایان حضرت حق، این نوشتار مراتب تشکر و قدردانی خود را از جامعه المصطفی «صلی الله علیه و آله» العالمیه و مدیر محترم آن، مدیر محترم مجتمع آموزش عالی فقه، اساتید محترم به ویژه استاد محترم حضرت حجة الاسلام و المسلمین مهدی اوجی زیدعزه که با تلاش وافر و سعی مستمر زمینه ساز رشد و بالندگی دانش پژوهان علوم اسلامی می باشند، دارد.

فرصت را مغتنم شمرده و از سایر دست اندرکاران و مسئولان محترم به ویژه مدیر محترم مدرسه فقه و اصول و واحد پایان نامه تقدیر و تشکر می گردد.

بر خود لازم می دانم که از پدر و مادرم؛ دو گوهر گرانبهای زندگی خود که دعای خیرشان همیشه روشنگر راهم بوده اند صمیمانه تشکر و قدردانی کنم.

اهداء

به بانوی دو عالم حضرت فاطمه الزهراء عليها السلام و حضرت معصومه سلام الله
عليها و به همه بانوانی که حجاب فاطمی دارند و زیبایی خود در حفظ حجاب،
حجاب می دانند

ای زن از فاطمه اینگونه خطاب است

ارزنده‌ترین زینت زن ، حفظ حجاب است

چکیده:

در این پایان‌نامه مسأله احکام آرایشی بانوان با رویکرد مصادیق جدید که یکی از مهم‌ترین مسائل و نیز ریشه‌دارترین مسئله به شمار می‌رود، پرداخته شده‌است.

قبل از ورود به اصل بحث، به ضرورت تحقیق و پیشینه و مباحث مفاهیم اشاره شده مانند تعریف لغوی و اصطلاحی آرایش، مصادیق جدید آرایش و بانو مورد بررسی قرار گرفته‌است.

و در کلیات مصادیق و گونه شناسی، خواستگاه فرهنگی آرایش، اقسام آرایش و زینت و سایر مصادیق زینت مورد بررسی قرار گرفته‌است و چند اقسام بارز مانند ثابت، متغیر و آرایش جراحی... اشاره شده‌است. و همین‌طور حکم اظهار آرایش در دید محرم و نامحرم اشاره شده‌است در این باره اولاً حکم اولیه اظهار آرایش، ادله و انواع حکم آرایش مثل واجب، حرام... مورد بررسی شده‌است. علاوه بر حکم آرایش در معرض دید محرم با قصد مظنه ربه از منظر فقها و ادله آن اشاره شده‌است نیز حکم آرایش در معرض دید نامحرم و ادله آن بیان شده‌است.

همین‌طور دیدگاه فقه اهل‌بیت درباره زیباسازی از طریق جراحی بررسی شده مانند حکم تکلیفی زیباسازی از طریق حراحی و بررسی ادله موافقان و مخالفان اشاره شده‌است علاوه بر آن حکم وضعی زیباسازی از طریق جراحی نیز بیان شده‌است.

یکی از موارد که از آرایش بانوان در مناسبت‌های مختلف می‌باشد مثل حکم آرایش در عده وفات، در عده طلاق، در عزاداری، در اماکن مذهبی، هنگام خواستگاری، در حال احرام دیدگاه فقها و ادله آنها بیان شده‌است.

یکی دیگر از موارد آرایش استفاده از وسایل نجس و حرام و مضر است از این‌رو حکم استفاده از اشیا نجس مانند حکم استفاده از مواد آرایشی نجس در مواردی که طهارت شرط است و نیز مواردی که طهارت شرط نیست بررسی شده‌است علاوه بر آن حکم آرایش با مواد حرام مثل اشیا غصبی، اشیا حرام، اشیا بی‌حرمت ثانوی دارد و نیز حکم استفاده از اشیا مضر همراه با دیدگاه فقها و ادله بررسی شده‌است.

واژگان کلیدی: حکم شرعی، آرایش، بانوان، مصادیق جدید

فهرست مطالب

فصل اول

مفاهیم و کلیات

مقدمه ۶

الف) مفاهیم: ۶

۱ - آرایش در لغت و اصطلاح ۶

۲ - بانو ۱۰

۳ - مصادیق جدید آرایش ۱۱

ب) کلیات: ۱۳

۱) مصادیق و گونه شناسی آرایش مدرن و غیر مدرن بانوان ۱۳

۲- خواستگاه‌های فرهنگی آرایش بر اساس جغرافیای زمان و مکان ۱۶

۳- اقسام آرایش و زینت: ۲۱

سایر مصادیق آرایش و زینت ۲۴

فصل دوم

حکم اظهار آرایش در معرض دید محرم و نامحرم

حکم اولیه آرایش ۲۶

ادله ۲۶

قرآن ۲۶

اصل اباحه ۲۷

انواع حکم آرایش ۲۷

آرایش واجب ۲۷

	آرایش مستحب	۲۸
	آرایش مکروه	۲۹
	آرایش حرام	۲۹
	گفتار اول : حکم آرایش در معرض دید محرم بدون قصد شهوت و مظنه ريبه	۳۰
	مقدمه	۳۰
	ادله جواز آرایش و اظهار آن برای محارم	۳۰
	الف (قرآن	۳۰
	ب (روایات	۳۳
	ج (نظر فقهاء	۳۵
	گفتار دوم : حکم آرایش در معرض دید محرم در صورت التزام با قصد شهوت و مظنه ريبه	۳۷
	مقدمه	۳۷
	معنای ريبه	۳۷
	آثار نگاه با شهوت و ريبه	۳۷
	نظر فقهاء	۳۸
	گفتار سوم : حکم آرایش در معرض دید نامحرم	۳۹
	مقدمه	۳۹
	ادله حرمت آرایش برای نامحرمان	۴۰
	الف (آیات	۴۰
	ب) روایات	۴۴
	ج) نظریه فقهاء	۴۶

فصل سوم

دیدگاه فقه اهل بیت علیهم السلام درباره زیباسازی از طریق جراحی

مقدمه.....	۵۰
گفتار اول : حکم تکلیفی زیباسازی از طریق جراحی.....	۵۱
بررسی برخی از ادله حرمت جراحی زیبایی.....	۵۱
۱. قرآن کریم.....	۵۱
۲. روایات.....	۵۴
۳. وجود تدلیس.....	۵۷
۴. حرمت اضرار به نفس.....	۵۸
آراء فقهای شیعه در مورد جراحی زیبایی.....	۶۰
ادله موافقین جواز جراحی زیبایی.....	۶۳
دلیل اول : جواز از قرآن کریم: مطلوبیت آراستن خود.....	۶۳
دلیل دوم: جواز جراحی زیبایی از سنت.....	۶۵
دلیل سوم : قاعده تسلیط.....	۶۷
دلیل چهارم: اصل اباحه.....	۶۸
آراء فقهاء.....	۶۹
گفتار دوم : حکم وضعی زیباسازی از طریق جراحی.....	۷۱

فصل چهارم

دیدگاه فقه اهل بیت علیهم السلام درباره آرایش بانوان در مناسبت‌های مختلف

گفتار اول : حکم آرایش بانوان در عده وفات.....	۷۴
مقدمه.....	۷۴

- ۷۴..... حکم آرایش در عده وفات.....
- ۷۵..... حداد گرفتن (ترک آرایش در عده وفات).....
- ۷۶..... آراء فقها.....
- ۷۸..... آراء فقهای معاصر.....
- ۸۰..... گفتار دوم : حکم آرایش بانوان در عده طلاق.....**
- ۸۱..... حکم آرایش در طلاق رجعی:.....
- ۸۲..... حکم آرایش بعد از طلاق بائن:.....
- ۸۴..... گفتار سوم : حکم آرایش بانوان در عزاداری.....**
- ۸۷..... گفتار چهارم : حکم آرایش بانوان در اماکن مذهبی.....**
- ۸۹..... گفتار پنجم : حکم آرایش بانوان در هنگام خواستگاری.....**
- ۹۱..... حکم آرایش در حد متعارف.....
- ۹۲..... حکم آرایش فوق حد متعارف بطوری که قیافه واقعی مخفی شود.....
- ۹۳..... حکم تقاضای مرد نسبت به آرایش زن در مجلس خواستگاری.....
- ۹۴..... نظر فقها.....
- ۹۷..... گفتار ششم : حکم آرایش بانوان در حال احرام.....**
- ۹۷..... مقدمه.....
- ۹۷..... نظریه اول: حکم آرایش بانوان با قصد آرایش و زینت.....
- ۹۸..... ادله این قول.....
- ۱۰۳..... نظریه دوم: حکم آرایش بانوان بدون قصد آرایش و زینت.....
- ۱۰۳..... اقوال در مسئله و ادله آنها.....
- ۱۱۰..... نظریه سوم: حکم آرایش بانوان با زینت‌هایی که عادتاً از آن استفاده نمی‌کنند.....
- ۱۱۰..... اقوال در مسئله و ادله آنها.....

فصل پنجم

دیدگاه فقه اهلبیت علیهم السلام درباره آرایش بانوان با مواد وسایل نجس و حرام و مضر

- مقدمه: ۱۱۷
- گفتار اول: حکم آرایش با مواد نجس..... ۱۱۸**
- طرح بحث ۱۱۸
- اشیاء نجس از نظر فقه امامیه: ۱۱۸
- الف: حکم استفاده از مواد آرایشی نجس در مواردی که طهارت در آنها شرط است..... ۱۱۹
- ۱ - حکم نماز در لباس آرایشی که از اشیاء نجس تهیه شده ۱۱۹
- ۲ - حکم خوردن داروهای آرایشی تهیه شده مواد نجس ۱۲۰
- ب: حکم استفاده از مواد آرایشی نجس در مواردی که طهارت در آنها شرط نیست..... ۱۲۱
- گفتار دوم: حکم آرایش با مواد حرام ۱۲۴**
- طرح بحث ۱۲۴
- ۱- حکم استفاده از اشیاء غصبی در وسایل آرایشی ۱۲۴
- الف: نظر فقها ۱۲۴
- ب: ادله فقهاء ۱۲۶
- ۲- حکم استفاده از وسایل آرایشی برگرفته از اشیاء حرام..... ۱۲۶
- ۳- حکم استفاده از وسایل آرایشی که به حکم ثانوی حرمت دارد..... ۱۲۸
- گفتار سوم: حکم آرایش با مواد مضر ۱۳۰**
- طرح بحث ۱۳۰
- تأثیر منفی آرایش بر غدد بدن: ۱۳۲
- ۱- حکم استفاده از مواد ضرری در وسایل آرایشی ۱۳۴

الف: نظر فقهاء..... ۱۳۴

ب: ادله فقهاء..... ۱۳۵

جمع بندی و نتیجه گیری تحقیق..... ۱۳۸

منابع و مأخذ..... ۱۴۲

مقدمه

از جمله مباحث مبتلابه امروز، آرایش کردن و خودآرایی است؛ گرایش انسان‌ها به سوی زیبایی و آراستگی و نیز پیراستگی از پلیدی‌ها یک نیاز کمال خواهانه است که در سرشت انسان نهاده شده و همین امر سبب گرایش بانوان به سوی فرهنگ‌ها و مدل‌های گوناگونی شده که نیک و بد آن آمیخته به هم و در قالب‌های زیبا به آنها عرضه و این سبب تغییر رفتارها و نگرش‌های آنان می‌شود.

موضوع آرایش و پیرایش بانوان و بایسته‌ها و نبایسته‌های آن، در نشاط جسمی و روحی بانوان و استحکام خانواده‌ها و سلامت جامعه نقش بسیاری دارد. در خلقت و طبیعت هر انسانی، کمال خواهی به ودیعت نهاده شده است. زیبایی و جمال جزئی از کمالات است و زیبا جویی و جمال پرستی از جمله چیزهایی است که در سرشت آدمی تعبیه شده است. به گفته مطهری: «گرایش انسان به زیبایی و جمال یکی از خواسته‌های فطری انسان است و احساس لذت از زیبایی و تناسب و پاکیزگی‌ها، با سرشت انسان آمیخته شده است» این خوی در افرادی که به جوانی می‌رسند، بیشتر تجلی می‌کند؛ زیرا ایشان در دوره‌ای قرار دارند که زیبایی طبیعی به اوج خود می‌رسد، این امر جسمانی روح آنها را به خویش مشغول کرده و یکی از سرگرمی‌های جوان، رسیدگی کردن و افزودن به زیبایی جسمانی بوده و دین اسلام به تمام نیازهای مادی و روحانی افراد به نحو تمام پرداخته و هیچ‌یک از زوایای وجودی انسان‌ها را نادیده نگرفته است. بی‌شک هر تحقیق و پژوهشی شامل اهداف خاصی است که در راستای میل به آن اهداف چنین پژوهشی انجام گرفته است. این تحقیق نیز از این امر مستثنا نبوده و مشتمل بر معرفت افزایی در باب احکام آرایش بانوان با رویکرد مصادیق جدید است.

لازم به تذکر است که ذکر لفظ بانو در عنوان به جهت حسن انتخاب الفاظ در عنوان کلی رساله است و مورد بحث ما مطلق زن است و در این نوشتار از حکم آرایش زن بحث خواهد شد.

تبیین موضوع

گرایش به زینت و آرایش از گرایش‌های فطری زنان می‌باشد و اسلام نیز به این گرایش با محدودیت خاصی پاسخ مثبت داده و با توجه به اینکه مصادیق زینت و آرایش به تبع زمان و مکان تغییر و تحول پیدا می‌کند و در زمان حاضر توسعه قابل توجه‌ای پیدا نموده، نیاز به یک تحقیق نو و فراگیر با ملاحظه شرایط زمانی و مکانی جدید و مصادیق نو پیدا، ضروری به نظر می‌رسد.

به همین جهت احکام آرایش بانوان و مصادیق جدید از ابعاد مختلف قابل بررسی است. لذا این موضوعی است که در این تحقیق به آن پرداخته شده است برای پاسخ به این پرسش اصلی که احکام آرایش بانوان و مصادیق جدید چیست؟

ضرورت و اهمیت

درباره فقه اهل بیت کتابی که مستقلاً این موضوع را بررسی کرده باشد؛ سراغ نداریم، بلکه این موضوع در ضمن مباحث چون کتاب‌های فقهی مانند تدلیس الماشطه، لباس مصلی، زینت و در ذیل بحث محرمات و مکروهات و محرم و نامحرم و..... مطرح شده است مانند تفسیر تبیان شیخ طوسی و همین‌طور علامه در تحریر الاحکام الشرعیه و امام خمینی در کتاب «تحریرالوسیله» و نیز علامه سبزواری در جامع الاحکام الشرعیه و نیز آقای شهید اول، ثانی و صاحب جواهر در بحث زینت و اقسام آن را مختصراً مورد بررسی قرار داده است بدین جهت در این پایان‌نامه همه‌ای آن وظایفی که در کتب فقهی به صورت پراکنده مطرح شده است، جمع‌آوری و بررسی می‌کنیم

بنابراین، سؤال اصلی این نوشتار، آرایش بانوان و مصادیق جدید از نظر فقه اهل بیت چیست؟

(و) سؤلهای فرعی تحقیق:

۱- مراد از آرایش بانوان و مصادیق جدید در لغت و اصطلاح چیست و اقسام آرایش کدام است؟

۲- حکم آرایش بانوان در فرض وجود محارم و عدم حضور نامحرم چیست و ادله آن کدام است؟

۳- حکم آرایش بانوان در فرض رؤیت نامحرم چیست و ادله آن کدام است؟

۴- حکم زیباسازی از طریق جراحی چیست؟

۵- حکم آرایش بانوان در عده وفات و طلاق چیست و ادله آن کدام است؟

۶- حکم آرایش بانوان در عزاداری‌ها و اماکن مذهبی چیست و ادله آن کدام است؟

۷- حکم آرایش بانوان با مواد و وسایل نجس و حرام چیست؟

۸- حکم آرایش‌های ثابت (تاتو) چیست؟

۹- حکم آرایش با موادی که برای بدن مضر می‌باشد، چیست؟

اهداف تحقیق:

آنچه که ما را در نوشتن این تحقیق واداشته دو امر است :

یکی کتاب‌های فقهی که درباره آرایش بانوان ، در لابه‌لای مباحث این مطالب را نوشته‌اند از جهاتی دارای نقایص بود مثلاً : کتب فقهی عموماً از جهت بیان حکم شرعی پرداخته‌اند و بقیه مباحث را چندان تحلیل نکرده‌اند.

و دیگری اینکه در این آرایش یکی از مسائل مبتلا به می‌باشد و به خاطر همین است که بنده تحقیقی آرایش بانوان داشته‌باشم و امیدوارم که مفید واقع شود.

پیشینه

درباره فقه اهل‌بیت کتابی که مستقلاً این موضوع را بررسی کرده باشد؛ سراغ نداریم، بلکه این موضوع در ضمن مباحث چون کتاب‌های فقهی مانند تدلیس الماشطه، لباس مصلی، زینت و در ذیل بحث محرمات و مکروهات و محرم و نامحرم و..... مطرح شده‌است مانند تفسیر تبیان شیخ طوسی و همین‌طور علامه در تحریر الاحکام الشرعیه و امام خمینی در کتاب «تحریرالوسیله» و نیز علامه سبزواری در جامع الاحکام الشرعیه و نیز آقای شهید اول، ثانی و صاحب جواهر در بحث زینت و اقسام آن را مختصراً مورد بررسی قرار داده است بدین جهت در این پایان‌نامه همه‌ای آن وظایفی که در کتب فقهی به‌صورت پراکنده مطرح شده‌است، جمع‌آوری و بررسی می‌کنیم

روش تحقیق:

در این تحقیق می‌خواهم مصادیق جدید زینت و آرایش و احکام آن را با ذکر ادله تبیین نمایم و روش این تحقیق از لحاظ علمی، روش توصیفی، تحلیلی و جمع‌آوری آراء با بررسی مصادیق جدید می‌باشد یکی از جنبه‌های نوآوری این تحقیق بشمار می‌آید. و از لحاظ ابزاری، روش کتابخانه‌ای می‌باشد که در آن با مراجعه به کتاب‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها، نرم‌افزارها، فیش‌برداری سپس مطابق سرفصل‌ها تنظیم آن به عمل می‌آید.

فصل اول:

مفاهیم و کلیات

مقدمه

پیش پرداختن به هر موضوعی بررسی مفهوم آن از اهمیت خاصی برخوردار است و لازم است معنای آن به طور دقیق مورد بررسی قرار گیرد تا مباحثی که پیرامون آن موضوع بحث می شود و هیچ ابهامی وجود نداشته باشد لذا برای روشن شدن حقیقت آرایش باید مفهوم آن از نظر لغت به دقت بررسی شود

در این فصل به بررسی مهم ترین مفاهیم مرتبط با موضوع پایان نامه پراخته و مفاهیمی همچون آرایش، بانو، مصادیق جدید را بحث می نمایم.

الف) مفاهیم:

۱- آرایش در لغت و اصطلاح

آرایش در لغت:

آرایش در لغت نامه دهخدا به معنای زیر آمده است: آرایش که معادل عربی آن تزئین است به معنای زیبا ساختن است.^۱

آرایش در لغت به معنای زینت، زیور، زبرج، حلیه...، و اسم مصدر آراستن و آرایش کردن به معنای آراستن و جلوه کردن آمده است. همچنین زینت را آرایش و زینت کردن را آرایش کردن و پیراستن و بزک کردن معنی کرده اند. بر اساس این مفهوم، بدن زن زینت به شمار می آید. گرایش فطری زن به آرایش، آثار روانی بسیار مثبتی برای وی دارد. و بی میلی به آراستگی نشانه اختلال شخصیتی و روانی در افراد است. بنابراین پوشیدن جامه زیبا، شانه زدن مو، خوشبو بودن، استفاده از انگشتر و آراستن خویش هنگام عبادت جزو مستحبات مؤکد است.^۲

آرایش به معنای زیب، زیور، تصنع ظاهر، ظاهر سازی چهره و صورت، زیبا کردن چهره و همچنین آرایش به معنای زینت با افزایش چیزی است در مقابل پیرایش که زینت بدون افزایش است.^۳

۱- بستانی، فؤاد افرا؛ مهیار، رضا، فرهنگ اجددی عربی-فارسی، ص ۴۷، تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۷۵ش

۲- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ۱۳۷۷ج ۱ ص ۶۲، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

۳- معین، محمد، فرهنگ فارسی ج ۱، ص ۴۰، سال چاپ ۱۳۷۵

بارز و سیم و جواهر را گویند^۱ صاحب معین زینت را به این معنی بیان می‌کند که: زینت: یعنی آنچه برای آرایش و زیبا کردن چیزی به کار می‌رود^۲

۲ - جمال: در لسان العرب از ابن منظور نقل شده «الجمال الحسن یكون فی الفعل و الخلق» جمال به معنای نیکویی است که در کار و آفرینش است و جَمَّال با جمال تر از جمیل، تجمل یعنی تظاهر به زیبایی کرد و یا زیبایی‌اش خودنمایی کرد.^۳

تفاوت آرایش با جمال

تفاوت ظریفی بین این دو وجود دارد:

آرایش امر عارضی و خارج از ماهیت شیء است که به واسطه پیرایش و آرایش با آن شیء زیبایی ایجاد می‌شود اما جمال در ماهیت و ذات شیء است که مثلاً گفته می‌شود این شخص خودبه‌خود به‌طور طبیعی زیبا است که با آن جمیل یا جمیله گویند^۴ بنابراین ملاک عمل در آن دو یکی است و آن نمایاندن زیبایی‌ها است به این معنا که آرایش یک امر عرضی است و در اصل به جمال ذاتی زیورآلات شیء برمی‌گردد و «آ» زیورآلات خارجی خودشان ذاتاً باید جمیل باشد تا وقتی به شیء دیگر اضافه می‌شود و در اعضاء و جوارح انسان آویخته می‌گردد آن را هم زینت بنشد

۳ - زیور: زیور به معنای زینت و آرایش می‌باشد و آنچه بدان زینت و آرایش کنند آنچه زیب و آرایش حاصل آید به معنی زینت باشد و این لغت در اصل «زیب ور» یعنی صاحب زیب باء را حذف کرده. عموماً چیزی که با آن آرایش چیزی شود و خصوصاً آنچه از زر و نقره و امثال آن بود. آرایش زینت، حلیه، پیرایه و حلی^۵

زیور: هر چیزی که با آن چیز دیگر را بیاریند^۶

۱ - علی اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۲۸، ص ۶۵۲.

۲ - محمد معین، فرهنگ فارسی، ج ۲ ص ۱۷۷۲

۳ - ابن منظور، لسان العرب، ج ۱ ص ۴۶۲.

۴ - حسین رحیمی، مقاله، زینت در اندیشه دینی، ص ۷.

۵ - علی اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱ واژه زیور

۶ - عمید حسن، فرهنگ فارسی عمید، ج ۱، ذیل واژه زیور